

KÁROLYI SÁNDOR ÖNÉLETRAJZÁNAK ISMERETLEN RÉSZLETE. 1698—1703.

A XVII—XVIII. századforduló magyar problémáit talán senki-
nek az élete nem világítja meg oly híven, mint KÁROLYI SÁNDORÉ.
Nemcsak neki, de az egész kornak a legnehezebben megoldható, a
legfájóbb problémája a Habsburg-házhoz való viszonyunk, a magyar-
német kérdés volt. A szatmári béke után írott önéletrajza és az ese-
ményekkel egyidőben vezetett naptárjegyzetei nemcsak az ő életének,
de korának történetéhez is így joggal voltak eddig is a legértékesebb
források minden történész számára.

Az 1723-ig terjedő önéletrajzból azonban egy nagyobb töredék:
az 1698-ik év végétől az 1703-ik év november 15-éig, a zólyomi csa-
taig terjedő rész eddig hiányzott. Az önéletrajzot kiadó SZALAY
LÁSZLÓ által használt eredeti kézirat ugyanis csonka volt.¹ Az elkal-
lódott töredékből az 1703-ik év egy részére vonatkozó részt utóbb
WALTHERR IMRE megtalálta s ki is adta.² Nem volt ismeretes azon-
ban mindeddig az 1698—1702-i sorsdöntő évek életrajza. Az eredeti
kéziratról még a XVIII. század folyamán — még akkor, amidőn az
teljes volt —, másolat készült, amelynek utólag az *Acta Magni illius*
Hungariae Herois Alexandri Károlyi címet adták. Ezt KÁROLYI
SÁNDOR unokája: Anna, özvegy SZAPÁRY PÁLNÉ 1759-ben a kassai
ferenceseknek adományozta, az első lap margójára tett latin bejegy-
zés szerint.³ A másolat utóbb a gyöngyösi ferencesek könyvtárába
került, s ott akadtunk rá 1943-ban kutatásunk során.⁴ A másolat

¹ Magyar Történeti Emlékek, IV—V. kötet. — SZALAY LÁSZLÓ: *Gróf Károlyi Sándor önéletírása és naplójegyzetei*. I—II. Pest, 1865.

² Századok. 1872. 713—716. l.

³ „Pertinent ad conventum Cassoviensem Ord. Min. Strict. Observantiae. Dono dedit Anna Szapári, Filia Francisci Károlyi, vidua Comitiss Pauli Szapári. An. 1759. Cassoviae, dum adhuc moniales Ursulinas ageret.“

⁴ A kézirat jelzete: incunab. 60. — Ez úton is köszönetet mondunk mind-
azoknak, akik lehetővé tették, hogy a gyöngyösi ferencrendi könyvtárban dol-
gozhassunk: így P. SCHROTTY PÁLNAK, a magyar ferences rendtartományok álta-
lános rendfőnöki megbízottjának, a Kapisztrán Szt. Jánosról elnevezett ferences
rendtartomány főnökének; P. VÁRADI BÉLA rendtartományi titkárnak, P. KARÁ-

több kéz írása. Az eleje és a vége ugyanazé, a közbeeső 1701—1705. évek története azonban másé, s ismét két különböző kéz írta mind a címet, mind pedig a néhány lapszéli utólag beszúrt szövegmagyarázó jegyzetet.

Az 1698—1703. évek önéletrajza értékes adalékokat ad KÁROLYI SÁNDOR életéhez, működéséhez, több oldalról is megvilágítva egyéniségét. Magatartása az 1686-i zentai csatában elesett öccse, KÁROLYI ISTVÁN nevét bitorló Ál-Károlyi, NAGY GERGELY⁵ szemben nemes és vallásos gondolkodására vet fényt. Jobbágyaival a török háborúk során elnéptelenedett birtokaira hívott új telepesekkel szemben tanúsított megértését már SZEKFŰ GYULA is kiemeli, amidőn megállapítja, hogy talán ő kívánta a legkisebb szolgáltatást, amelyet e korból ismerünk: évi 30 robotnapot.⁶ Mégis e vonatkozásban is értékes önéletrajzának e részlete, mert kitűnik belőle, hogy birtoka intenzívebb megművelése és jobbágyai helyzetének emelése érdekében Károlyi-uradalma egyrészét szétosztotta — bár közben megnemértés és gúny éri — s földje átengedése fejében majdnem semmi ellenszolgáltatást sem kíván. Megemlékezik KÁROLYI a rác határőrvidék megalakítását megelőző bizottsági tárgyalásokról is, amelyekben maga is tevékeny részt vesz.

Nemcsak teljessé válik most II. RÁKÓCZI FERENC korának egyik legfontosabb forrása, hanem éppen azon évek feljegyzéseit ismerhetjük meg, amelyekben a királpárti, a „rebellis“-névtől, kortársai nagyrészéhez hasonlóan annyira féltő, annak még csak a gyanúját is elkerülni akaró KÁROLYI SÁNDOR elhatározza, hogy hűséget esküszik RÁKÓCZINAK, hogy odaáll a bécsi udvartól semmibevert, az elnyomott szegény magyarság közé.

Ha KÁROLYI SÁNDOR életének csak egyes kiragadott, külső eseményeit nézzük, oly politikusnak tűnik fel, mint aki nemzete életbevágó, sorsdöntő kérdésében meglehetősen könnyen, a saját érdeke szerint változtatta nézeteit. A XVIII. század elején a Habsburgok oldalán áll: 1703. június 7-én, a dolhai ütközetben ő veri meg a,

CSONYI ALADÁR gyöngyösi ferences házfőnök, P. DAM INCE gyöngyösi teológiai tanár és P. SOMOGYVÁRI HETÉNY ferences teológus uraknak. Utóbbi figyelmeztetett a kéziratok átnézése során, hogy az incunabulumok között is van egy kézirat.

⁵ Az Ál-Károlyi szerepléséről részletesen ír WALTHER IMRE: *Az Ál-Károlyi. Századok*, 1873. 185—197., 266—275. l., v. ö. még GÉRESI: *A... gróf Károlyi-család oklevéltára*, IV. k. (Bp., 1887.) 583—591. l.

⁶ HÖMAN BALINT és SZEKFŰ GYULA: *Magyar történet*. IV. k. (Budapest, é. n.) 431. l.

RÁKÓCZI május 12-i brezani kiáltványa óta először harcbabocsátkozó, kurucokat. Ez év végén azonban már ő tör be a kuruc sereg élén Ausztriába, s attól kezdve éveken át RÁKÓCZI FERENC legnagyobb segítőtársa. Az 1711. év azután újabb fordulatot mutat: megkötí a szatmári békét II. RÁKÓCZI FERENC akarata ellenére is, s a kuruc seregekkel letéteti a fegyvert a nagymajtényi csatamezőn.

Ha azonban nem elégedünk meg a külső események ismeretével, hanem KÁROLYI SÁNDOR cselekedeteinek az indítóokait is nézzük, akkor a józan réalpolitikus magyar államférfiak közé kell őt sorolnunk, aki az adott lehetőségekhez, pillanatnyi viszonyokhoz képest, időnként különböző oldalakon áll ugyan, de mindenkor nemzete érdekeit szolgálja.

Életének s korának eseményeit önéletrajzába ritka tárgyilagossággal mondja el. Személye mindazonáltal nem szorul háttérbe, sőt megtudjuk a történések leírása során azt is, mint vélekedett ő egyes esetekben. Minduntalan kitűnik, hogy önéletrajza írásában nem vezette elfogultság, nem igyekezik magát sohasem mentetgetni. Nyíltan, őszintén szól magatartásáról mind akkor, midőn a Habsburg király oldalán volt, mind pedig a kurucokhoz való csatlakozás után. Nem mentetgeti magát, cselekedeteinek indítóokait azonban természetesen nem hallgatja el.

A SZALAY által közölt napló az 1697-ik év végén megszakad, s csak a most közölt, eddig hiányzó részben mondja el KÁROLYI SÁNDOR, miért lett RÁKÓCZI híve, mikor, minek a hatására, s mint érlelődött meg benne végleg az, hogy neki is a felkelők oldalán van a helye, hogy neki is azok közé kell állnia, akik — miután másképen nem sikerült — fegyverrel igyekeznek megvédeni a németekkel szemben a magyarság jogait.

A szöveg kiadásánál teljes hűségre törekedtünk. A különböző következtetések innen erednek. A XVIII. századi írásokban általában nincs következetes egységes helyesírás. Nemcsak a kis- és nagybetűk, rövid és hosszú magánhangzók, s az interpunctiók használatában, de ugyanazon szavak írásában sincs mindig egyöntetűség. Meghagytuk a szöveget mindenkor úgy, amint az általunk használt, számozatlan lapokra írt kéziratban található. A kor szokásához híven KÁROLYI is minduntalan latin szavakat, latin kifejezéseket szó a magyar szövegbe, azok azonban a megértést alig is nehezítik.

Az önéletrajz ismeretlen részlete a gyöngyösi kézirat szerint.

„Az elébb premittált Tokai Ferentz¹ által inditatot háboru és zürzavar szintén akkor tájban folyván, megh irtam a M[éltóságos] Cardinálisnak,² hogy jöllehet az én Károlyi István Bátyám el veszése³ eránt majd bizonyossok vagyunk, s nem supponálható életben való létele, mindazonáltal le csendesedvén ezen zürzavar azonnal fogok Eő Eminentiaájának alázatossan udvarolnom. A minthogy anno eodem 1698 fellyebb megh irt mód szerént le csendesedvén a Tokai és Saáros Pataky zürzavar, s az Török is Szintánál⁴ megh veretetvén, azonnal Postára ültem s Bécsben magammal, mind a Károlyi István Gyürülyét mind 1686. 14° octobris maga kezével irott levelét felvittem, az mellyet a Szegény Atyámnak irt volt, s másnap 15° octobris lett a hartzok és elveszése.

Az üdő alatt a M[éltóságos] Cardinális talpigh selyem köntösben ööltöztette, praetensivus Károlyi Istvánt, és az Aranyos Medve vendég fogadóban Uri módon accommodálta, magam is felérkezvén Bécsben, egyenessen mentem Kubitzky György régi esmerösöm házához az Fekete Hollónál, addigh még más szállást fogadhatok az holott is Báró András Pál sogoromat tanálván, azonnal beszélli, hogy esmerte a bátyámat Károlyi Istvánt, de eztet soha sem tarthattya annak, azzal Kubitzky Györgynek adom a Károlyi István pecsét nyomóját ki arany gyürü volt, és a fellyebb specificalt levelét is, hogy előre vigye hozzá, az aranyos Medvéhez és arullya néki, lássuk ha megh esméri é, magáénak lenni, s ugy a denotált levelet is mutassa megh, esméri é irásának lenni, vagy sem, addigh megh megh jelentem el érkezésemet, de tsak öszve káromlotta, hogy néki nem kell se gyürü se irás mert ő ahoz nem tud, a mint hogy Kubitzky György végben vivé a probát egygyütt magával viszsza hozván a gyürüt és levelet s referálta miképpen káromlotta.

Annak utánna hírével esvén néki el érkezésem, egyenesen jött szállásomra és bé jövé a házban említett András Pál és Kubitzky Uraimék lévén benn, kezett fog velem és kérdi ha esmérem é eötet, melyre feleltem hogy esmérhetném én Kegyelmedet, holott gyermekségemtől fogva nem láttam s nékem Bátyám volt Károlyi István, de Kegyelmed talán eötsém lehetne, arra felelé, bizony én sem esmertem volna megh Kegyelmedet, eöszülni kezdvén már is, majd apám lehetne, több egyéb discursusok után és magam is Vendég fogadóban szállván, a M[éltóságos] Cardinálisnak el érkezésemet hírré tévén, órát és napot kívántam, a mint hogy másnapra kelvén eő Eminentiaájához el mentem mind a gyürüt mind a levelet magammal el vivén, és declaráltam eő Eminentiaájának, hogy az én bátyám absolutus Retor volt és Sodalissa Boldogsághoz Szüznek,⁵ az

¹ Tokaji Ferenc a zsaroló felvidéki német katonaság ellen támadt hegyaljai zendülés vezetője. Károlyi Sándor részletesen szól róla önéletrajza korábbi részében. (SZALAY: i. m. I. 57. l.)

² Gróf Kollonics Lipót bíbornok, esztergomi érseknek, aki Károlyi István ügyében Bécsbe hívta. (V. ö. SZALAY: i. m. I. 62. l.)

³ Az 1686-iki zentai csatában halt hősi halált. (SZALAY: i. m. I. 19. l.)

⁴ Zentánál.

⁵ A Boldogságos Szűz Mária-társulat tagja.

írása pedig ilyen volt, mint levele mutattya, az gyürüje pedig holt testének az ujjából metzszetet ki, a Csidával⁶ pedig amint Baro Sennyei István Bátyám Ur⁷ szemével látta, a szerént volt melybe által verve és az hartz helyen ugys temettetet el mint Károlyi István, kihez képest eö Eminentíja ezen jelekből megh ítélheti, igazságát vagy hamisságát, en pedig tellyességgel nem esmérhetem és nem is esmérem, az háboru mia gyermekségünkben válván el egymástól, mind eö változhatot mind én.

Melyre a M[éltóságos] Cardinális e szerént felelt. Kegyelmed ezeket ne tsudáillya, hogy se írni, se imátkozni, se emlékezni azon dolgokra nem tud, mert afféle sanyaru, kegyetlen rabságban és nehéz betegségekben, annyira megh romlik és el változik az ember, hogy az el mult napról semmit nem tud, Példa ebben Szétsényi Pál, mostani Kalotsai Érsek az ki theologiae és philosophiae Doctor és professor volt, bizonyos nyavalyában el betegedvén annyira el változott minden tudományától megh fosztatott, hogy a Mi Atyánkott is el felelytvén, sem imátkozni, sem írni és olvasni nem tudott, hanem annak utánna nyavalyályából, fel gyógyulván, nagy idővel recolligálta magát, mint egy ujra kezdette tanulását.⁸ Így ugy mond ez rabott is próbáltam, itt asztalomon, ha tudna é valamely betüt vetni crétvál, de semmit sem tudott se írni se olvasni, melyre mondom, eö Eminentíájának ha már sem írni sem olvasni nem tud, legh alább imádkozni a tengeren járván kellene tudni, de azt sem tud, egy átallyában nem tarthatom Bátyámnak s igaz Károlyi Istvánnak, s mint-hogy a Cardinális azon Lossontzi Miklós nevü kereskedővel computust, inealt, és kétt ezer forintal contentalta éretté kétségh kívül annak vissza terítése is forgot elmélyében, s tsak imponálta, hogy kételkedés nélkül mint Bátyámat tsak vegyem hozzám, kire reponáltam eö Eminentíájának, jollehet én nem esmérem s annak sem tarthatom, mind azonáltal már ennyire imprimáltatván a Fölséghes Udvarnál s ugy Eminentíádnál is valóságba Én magammal le víszem s lévén testvér attyafiai a kik vélle egygyütt laktanak. Praeceptora is a mely educalta s még életben vadnak ugy Groff Bartkotzi Ferentz Generalis és Báró Sennyei István Bátyám Ur is, s több számos hadi tisztek élnek még a kik a hartzon is vélle voltak, azok nállamnál jobban esmerhetik, s Eminentíádat alázatosan fogom informálni felölle, eddig való gratiáját is alázatosan köszömvén.

Azzal látván már nagy impressioját mindeneknek, hogy tsak ugyan nyilván való Károlyi Istvánnak tartják, féltem attól, ha magamhoz nem vészem egygyütt gonosz akaróim patrociumja (!) által vér árulásban kevernek, azért valamely napok mulva postára ülven, magammal egygyütt Buda felé (az holott is a Bátyám Károlyi István az ostromon jelen szerentséssen volt) le hoztam s egyenesen Károlyban éreztem. Minden felöl jöttek látogatásomra atyámfiak jó akaróim s idegenek is, ki Károlyi Istvánnak mondotta lenni, ki pedig annak nem tartotta, s elsőben csendessen is kezdte magát viselni, de napról napra nyilván a szeme, kezdet sokakban

⁶ Cside = dsida, hajítólándzsa. (SZARVAS G.—SIMONYI ZS.: Magyar Nyelvtörténeti Szótár. I. Bp., 1890. 538. l.)

⁷ Károlyi Sándor unokatestvére.

⁸ Széchenyi Pál kalocsai érsek életrajzírói nem említik e betegséget.

is excedálni, kivált részegeskedésben s Isteni káromlásban s egyebekben, kit én nehezen szenvedvén mind szemtől szemben, mind jóakaró Barátim által intettem s feddettem, s megh mondottam, hogy ha igaz Károlyi István, kész vagyok mindenemnek felét nékie adni, tsak velem ne lakjék, ha pedig ebben mégyen elő vagy Bátyám, vagy nem bátyám, de vasra veretem, s tömlőztre vettem s nem szenvedem azon roszt cselekedetit, melyre resolválta magát, hogy néki jószág nem kel, tsak szenvedgyem mellettem, nem kel néki semmi és így ezen esztendő el folyván következett 1699-dik esztendő.

Melyben is láttatván valamennyire csenedesdni fel paripáztam, forgosítottam, párdutz bőrösitettem, egy szóval uri módon jártattam, egyszer a többi között Boldogsághos Szüz napja keövetkezvén bé hivatam magamhoz s mondom, az én Bátyám Károlyi István igaz Római Catholicus hiten lévén egyszersmind Boldogsághos Szüznek Sodalissa is, azért ha kegyelmed igaz Károlyi István s Bátyám mennyen bé Szathmárra, gyónjék megh s communicállyon ottan, s bizonságot hozzon róla, melyre azonnal ajánlotta magát, a mint hogy kétt három nap mulva fel fegyverkezvén, az midőn Majténon tól Szathmár felé ment volna, szemközben jöven nagyságos Ugotsa Vármegyei kétt Farkasfalvi nemes ember velle, még tavalyról megh esmérik praetensivus Károlyi Istvánt, és mondgyák egymásnak, jól van most egyszer dolga Nagy Getzinek, a sogorunknak, s ugyan ajjunk ki az utból s nézzük megh derekasint, ha az é bizonyosan annak tanálván lenni uttyokat keövették Domahidára, Károlyi István pedig Szathmárra.

Ezen közben pedig Tekintetes Nagyságos Domahidi Miklós Vice Ispány Uram is boldog Aszszony napjára károlyban igyekezvén és Domahidára érkezvén ottan megh szál, s hallya egytől is mástól is hogy beszéllik Károlyi Istvánt s Nagy Getzit, s azonnal kérdi mi dologh és elő hivatván említett kétt Ugotsa Vármegyei embereket, előtte el beszéllik miképpen esmertek rá, mind edes Apja Nagy Miklós mind edes Anyja Farkasfalván vagyon Ugotsa Vármegyében, s egyéb Attyafiai, mely relatioval is Károlyban érkezvén említett Vice Ispány Uram referálta, kit én disszimuláltam.

Circiter egy hét mulva megh érkezvén praetensivus Károlyi István Szathmárról nemhogy gyónásáról bizonságot hozott volna sőt templomban sem volt Boldogh Aszszony napján és egész héten reszegeskedett oda bé, a mint hogy megh is betegedett, s hozzá menvén mondottam, ez már sok bátyám Uram és én nem is szenvedhetem, az én Bátyám nem volt ilyen ember s már nagy részt el is hiresitetett Kegeyelméd, hogy nem igaz Károlyi István, mely mind Kegeyelmeknek mind énnékem kissebségünkre szolgál azért mint sem ezen motsokban légyünk, vallyon Kegeyelméd engemet Plenipotentiariusának, s eskettessünk róla, s ha kegeyelméd igaz Károlyi István lesz, mindenemnek fele Kegeyelmédé lesz, melyre annuálván Leleszre küldöttem conventualisért, plenipotentiariusának constituálván compulsoriumot is hoztattam.

A mely compulsorium mellett, Regius által instituálván az inquisitiont, többet másfél száz uri s feő nemesi rendeknél esketevén megh s úgy

katonákat is, a kik testvér Bátyám Károlyi Istvánnal hadakoztak ugyan Nagyságos Ugotsa Vármegyei Nemessekett is, akik reá esmértenek volt mint sogorokra Nagy Getzire s némely Attyafiakat is, kik nem esmervén igaz Károlyi Istvánnak lennie, az Ugotsaiak pedig nyilván való Nagy Getzinek fateálván lennie, ujabban magamhoz hivatván megh szállítottam ezeket mondván.

Imé Bátyám Uram, az vallatásból is ki jött, hogy Kegyelmed nem igaz Károlyi István, sőt némely tanuk bizonyosan reá esmervén Kegyelmedre, Kegyelmedet nyilván való Nagy Getzinek mondgyák az kinek Attya Anyja, testvér hasonló Bátyya most is Ugotsában Farkasfalván laknak, azért kénszeritem ujjobban is kegyelmedet, ha igaz Károlyi István vallya meg, valamint már gyakortha megh mondtam Kegyelmednek, mindenemnek felét cedáлом Kegyelmednek. (mint hogy már ezelőtt Mező Teremi Józsaót megh szerevén az confirmatióban is inseráltattam volt az nevét) ha pedig Kegyelmed nem igaz Károlyi István, azt is vallya megh, még most ideje vagyon én felöllem el mehet, melyre valamint ennek előtte gyakran, ugy mostan is tsak azt felelte mondván.

Nékem Kegyelmednek se jószága se fő Istpánysága nem kel, rabságin s betegségim miá, minden tudományimtól megh fosztatván, nem is volnék azoknak gondviselésére és elviselésére alkalmas, azért mindenek legyenek Kegyelmedé, Semmit nem kívánok, sőt arról egy asztalnya levelet is adni kész vagyok, tsak az Károlyi István nevet hadgya Kegyelmed ralytam. Kire válaszoltam, Ha kegyelmed igaz Károlyi István, tovább is annak tartom, s ha ugy viseli magát mint az Bátyám megh is betsüllöm, s mindenemnek is felét oda adom, De ha Kegyelmed nem igaz Károlyi István, én azzá nem tehetem, s Kegyelmed sem kívánhattya, hanem minthogy Kegyelmedet Bétsből hoztam le, s Kegyelmed Plenipotentiáriussának constituált, az inquisitiót is végben vittük, azért én Bétsben mégyek, s ottan repraesentálván commisiót fogok kívánni, a mely által visgáltassanak megh a dolgok, Ha Kegyelmed igaz Károlyi Istvánnak tanáltatik, légyen mindenemnek fele Kegyelmedé. ezen kétségeskedés pedig vályyon mind nekem mind Kegyelmednek betsülletünkre. Ha pedig Kegyelmed nem Károlyi István jöjjön világosságra, melyre nagy változását tapasztalván, egyebet nem felelhetet, lássa Kegyelmed Eötsém Uram.

Ezzel ki menvén házamból maga szállására, beteggé tette magáth majd egy hétigh, annak is tapasztaltatot lenni s más hétre kelvén, fel verte magát, bé jöven hozzám jelenti szándékát hogy Nagyságos Bihar Vármegyében szándékozna menni, magát mulatni, kire is és annualván elbotsátottam.

Amint hogy fel készülvén fegyverkezvén, forgosson párdutz börösen vezeték paripáimmal s eötöd magával egygyütt Margita tájára Nemes Bihar Vármegyében által ment, holot is Budai István s Kis Balás Uraimékkal egy más giz gaz katonákkal éjjel nappal dösölvén reszezeskedvén, hogy Margitán lakozó néhai Generális Groff Csáki László el maradt

özszvegyét, Kontz Judith¹⁰ aszszonyt akarná feleségül elvenni, jött fülemben s azonnal irtam megh irt Eözvegy Atyám fiának, hogy ilyen híre hallatik eö kegyelmének, mely ha ugy vagyon kéttsegh kívül Károlyi István nevezeti viszi eö kegyelmét a hozzá való mentelre, melyről nagy kéttsegeskedés vetödöt elő, azért inkább függessze fel eö kegyelme elméjét, mégh villagosságra nem jön a dologh, ne kívánnyon magának kissebseget s kárt okozni.

De az megh nevezett Aszszonyságh azzal sem gondolt, hanem emlitet Budai István és Kis Balás hitire, mint Károlyi Istvánhoz hozzá is ment, s nagy döösöllel el is lakták, s nem sok üdö mulva által jöven Károlyban hozzám praentensivus Károlyi István, jelenti előttem ezeket mondván, Már az Isten az én szerentsémet ki adta halhatta Kegyelmed édes Eötsém Uram, hogy megh házasodtam, nekem Isten eleget adott, tsak Kegyelmed továbbra hagygya ralytam ezen nevelt, mint ez az asztal olyan levelet is adok, hogy semmit nem kívánok mindenekett Kegyelmed kezénél hagyok, sött tizenhatigh vagy huszigh való ládája lévén Feleségemnek ottan, abban a roszt Faluban bátorságnak okáért (ha Kegyelmed szállást adni nem terheltek) ide hozatom, kire feleltem, Kegyelmed maga szerentséjét bár továbbra halasztotta volna, amidön Károlyi Istvánnak valóságát megh állithattuk volna. ily kéttsegeskedésben se magának se az M[éltóságos] Aszszonynak kárt és kissebseget ne okozot volna. Ládáinak itten pedig helye nintsen s Károlyi Istvánnak a mint sokszor megh mondottam (ha nem az) nem tehetem Kegyelmedett, azzal fel kél, nagy pallos lévén az oldalán, készebb vagyok ezen pallosban ugy mond ereszkednem mintsem nevementől megh válnom, azzal el ment s én el is botsátottam.

Az alatt az inquisitio és egyéb requisitumok el készülvén, az Conventből kezemhez kerülnek, s azonnal postára ültem Bétsben mentem, holott is legh elébb M[éltóságos] Cardinalis Colonits Leopoldnak eö Eminentiajának a praemissakat egészlen repraesentáltam, és commissió eránt fel tett intentiómat adaperiáltam, honnat is a Magyar Cancelláriára igazitattam.

Ahoz képest F[elséges] Leopold Császár és Király Urunkhoz eö Fölsegehez alázatos instantiámat Agensber Belovits Gábor által el készitettem s a M[éltóságos] Cancellar Nitrai Püspök Matyasótzky László Urnak bé is adtam, hasonló képen említett Fölseghes Császárnak is, azzal a M[éltóságos] Cardinálisat a mint informáltam volt, ugy a praemissák szerént a több Consiliariusokat is genuine informáltam, tsak hamar Fölseghes Urunk Kegyelmes résolutioját és delegata commissioját megh nyertem, M[éltóságos] Váradí Püspök Benkovits Ágoston praesidiumja alatt condelegátusoknak M[éltóságos] Generális Groff Barkótzí Ferentz Urat, Báró Sennyei Ferentz Uramot (az kik a fellyebb említett Szintai Hartzon jelen voltanak), Báró Klobusitzky Ferentz Uramot, T[ekintetes] Nemzetes Krutsai Márton Uramot s többeket denominálván le jöttem Károlyban.

⁹ „Qui non scit orare, eat ad mare.“ — Közmondásra való utalás.

¹⁰ Jósika Judit, akit első férje, Koncz Gábor, után Koncz Juditnak nevez.

S haza érkezésemmel esett bizonyosson értésemre, hogy említett Károlyi Istvánnak neve alatt is compulsorium hozattatot a Nagyságos Váradai Káptalanra, mely mellet inquiráltak is Bihar Vármegyében egygyütt is másutt is, annyival inkább mentem Váradra, s az megh nevezett Püspöknek exhibeálván a Commissiót, competens terminust praefigáltattam, és citatoriat expediáltattam Nagy Károly Városomban, mellyekkel el jövőn kinek kinek debito modo a convocatoriákat el küldöztem, s praetensivus Károlyi István citatoriáját is biró által exhibeáltattam, nem különben a peragált inquisitioban specificalt tanukat is a praefigalt terminusra citáltattam, holot is el hozván Isten a terminust és a megh irt N[agyságos] Delegátusok is el érkezvén a Vendég fogadóban, mint köz háznál tetteztt considálniok, s három négy napigh várakozván praetensivus Károlyi Istvánért (ki beteggé tévén magát nem compareált) az üdö alatt a mely tanukatt megh eskettettem volt jelen lévén azok authenticáltattanak.

Melyhez képest eleget voltam ralyta, hogy a delegata commissio per non venit et non defendit maga sententiáját kiadta volna, de personális lévén a causa és az ugotsai tanuk is megh valván mind édes Attyát s Annyát, ugy testvér bátytát is életben lenni, arra nézve nem obtineáltattam, hanem hogy nagyobb világosságra jöjjön, tetteztt a Delegata Comissionak ujjabb terminust praefigálni és arra Apját Annyát bátytát, s több rokonságit is citáltatni, s ezzel egy hétig való mulatások után széllyel oszlottanak, el gondolhattya akárki mennyi költséggemmel, fáradságommal és bosszuságommal.

Az üdö alatt continuáltatván említett Károlyi István is az kezdett capituláris inquisitiót több kétt száz tanujánál tanálatott kik nyilván való Károlyi Istvánnak esküttik, sőt gyengeségtől s gyarlóságától is viseltetvén, testvére is tanálkozott olyan aki annak vallotta. Sőt egy domahidi praedikátor azt vallotta, hogy bizonyosson tudgya, mintha a születésében is ott volt volna, hogy igaz Károlyi István.

Én az alatt a jövendő terminusra is készülgetvén egész provisiót tettem, s megh ezen dolog folyásában voltam volna, Isten eő Szent Fölséghe a carlovitzi hosszas tractatus után a törökkel való békességet szerentsésesen megh adta és a török igája alól hazánkot s ezen földünköt is fel szabadította, kiért áldassék Istennek szent neve.

Az másodszori praefigált terminusra a M[éltóságos] Praeses condelegátussuaival compareálván és az ugotsai s farkasfalvi nemzetség s rokonságh is megjelenvén nagy részént az authenticált tanuk is el jövőn, kívánván látni végét a dolognak.

A terminusnak másodnapján praetensivus Károlyi István is egygyütt feleségével Kontz Judith aszszonnyal s közzel kétt száz tanuival s ugyan harmintz vagy negyven katonákkal hintón s hatt lovon el érkezvén a delegata commissio aakrattyából most is a vendég fogadónak egy részében lévén a sessió, annak más részében szállitottam magát s feleségét, a tenger tanuknak authenticájához fogván, minek előtte azok végeződtek volna az delegata comissionak tetteztt exament és confrontatiót instituálni, az mint hogy T[ekintetes] Nemzetes Krutsai Márton Uram

adjunctusaival egygyüt el menvén hozzája, elsőben az imádságot kérdezte tudgya é? nem é? se Mi atyánkot se Üdvözetet se kereszt vetést nem tudott egyebet az Istennél, hasonlóképpen az írását petsét nyomó gyűrűjét, mely már nála vala, vizsgálván megh vallotta, Soha írni nem tudott s nem is tanult s gyűrűjét sem tudgya kijé volt, hanem miolta ki szabadult azólta hallotta, végre le is vetkeztette, a testén való jeleket is vizsgálta látztattanak ugyan valamellyek a testén, majd oly formában, a mint a tanuk vallották Károlyi Istvánnak lenni.

Végre falkasfalvi Nagy Miklóst hivatván bé, ugy az Annyát is, azoknak is megh mutattatott, ugy a testvér Bátyának is, annak utánna relatiót tévén a delegata commissió előtt, rendre hivatattanak bé az Attya, Annya s Bátya, kik is megh eskettetvén egyenlő képpen maga fioknak, Nagy Getzinek fatealták lenni, a testén lévő jeleknek is helyes okait declarálván, a bátya pedigh természett szerént egygyezett vélle, mind ábrázattyában, mind termetiben. Mely examen is a Terminusnak harmad napján menvén végben, azonnal nagyobb beteggé tette magátt praetensivus Károlyi István, s lovait hintóban fogatván, már jóval is dél után katonáival egygyütt el indult.

Én a delegata commissiot obtestáltam, kényszeritettem, hogy engedgyék megh, had fogassam megh, de nem hogy megh engedték volna, sőt disvadeálták, el gondolhattya kiki minémü szenvedéssel kellett lennem s el menetelit bé hunt szemmel kellett nézmem, tsak nem kétt hétigh continuálván expeditióját, relatióját és sententiáját a delegata commissio, mennyit kellett költenem.

Tandem aliquandó elvégezvén a Fölséghe Commissió a dolgokat dissolváltatott, s magam is kevés pihenést vévén és dispositiot tévén házamnál, ujjobban Postán Bétsben indultam, s mentem, az holott is a M[éltóság] Cancelláriusnak exhibeáltam, emlitet Cardinalist M[éltóság] Colonits Leopoldot rólla informáltam, az ki is nagyon consternaltatot és az érette letett santzot s reá tett költségett sem említette, s én is tsak el hallgattam.

Tsak hamar Fölséges Leopold Császártól incaptivatorium parantso-latot nyervén, azzal viszsza tértem s a midőn utamban postán Hatvánt megh haladtam volna, szemközben tanálkozván Kállai keövetekkel, a kik Bétsben igyekeztenek, tudakozodom töllök, mint vadnak földünkön arra Debretzeni Jóseff nevü követ felel, Oda van Károlyi István. S mondom reája miként, hogy hogv. rövideden mondgya, az felesége Margitáról Erdélyben vitte s maga jószágában Hezdád nevü faluban maga jobbágyi északának idején megh ölték s feleségét is sebben hatták, s azzal continuálván utamat, érkeztem Károlyi házamhoz, hátt már az egész föld teli vagon a hirrel, mely nem kevésé szomoritot megh, nem lévén már káromat, költségemet hol keresnem.

Kevés napokigh való nyugodalمام után, mentem Váradra a felylyebb nevezet Püspökhöz mint delegata commissio praesesséhez, exhibeáltam az incaptivatorium Mandatumot, kire válaszul vettem, az már megh fizetet gonoszságáról, kire reponáltam megh fizetet eö gonoszságáról, de nem elégitett megh engemet sok költségemről fárattságomról,

mellyet részében eő sem okozhatot volna nékem, ha felesége Kontz Judith nem segítette volna, azért én azt kívánom hogy a Méltóságos Praeses költségemnek megh térítésére néki terminust praefigállyon, melyre a Méltóságos Püspök resolvált hogy tudni illik személlye incaptivatiójáról szól a parancsolat, feleségéről emlékezett sincs. Azért abban nem segíthet.

Azzal el keseredvén, el butsuztam midőn már annak kerestem volna módgyát, miképpen prosequahassam az említett özvegyet Kontz Judith Aszszonyt, üdö telvén benne, s a sebekből megh gyógyulván az Aszszony Erdélyből ki jött Váradra, szintén akkor lévén ottan Báró Sennyei Pongrátz Bátyám Uram is özvegyen, a papok a kétt özvegyet özszve adták.

Kinek hire futamodván, s haza érkezésemmel megh halván, irtam a M[éltóságos] Praesesnek vissza, hogy a nem lehetséges hogy özszve adattassanak, mert az én édes Anyám Sennyei Erzsébeth lévén egy testvér volt Sennyei Frentzel, az említett Sennyei Pongrátz Uram édes Attyával, s ha az praetensivus Károlyi István Bátyám Ura volt fellyebb megh irt Kontz Judith Aszszonynak, nem lehet törvényes feleséghe Sennyei Pongrátz Bátyám Uramnak, kire is válaszolt a M[éltóságos] Püspök, hogy igen is volt reflexioval arra, de az nevezett özvegy Aszszony megh vallotta a nemes káptalan előtt, hogy nem Károlyi István, hanem Nagy Getzi volt, a megh öölettetet ura.

A mint hogy a Károlyi utóbbi commissio után, az édes Apját Margitára elvitetvén, tovább kétt hétnél ott tartották magoknál, ezen válaszzal és interveniált halálával, mind Isten s mind emberek előtt világosságra jöven a dologh, minden káromnál és költségemnél s fárattságomnál nagyobra tartottam nap fényre hozott ártatlanságomat és gonoszakaróimnak fusioját, s megh szégyenülését. Kiről ugy több szenvedett keserves bajoskodásimról ezen saeculumnak conclusiojával hálákat is adtam Istenemnek s békével türtem annak kegyelmével sok káraitam.

Amidőn már ujjabb saeculumra, ugy mint 1700 esztendőre Isten eő Szent Fölséghe szerentséssen fel virasztott volna bennünkett, Szent lelke Malasztyától fel inditatván tavaszra kelve, hogy Isten eő Szent Fölséghe földünkött a török igája alól fel szabadította, közöttte s a kereszténység között az régen óhajtott békességet is megh adta, kezdettem a tellyes Szent Háromsággh egy Istennek tiszteletire, Károly Bobád és Gents között ugyan Károlyi határon lévő egygyes és magános halomra (kit annak előtte lyukas- halomnak hittanak) Egy kápolnát erigálni és építeni¹¹ s etzersmind Romából is a Szentségghes Pápától reája indulgentiát impe-trálni, kinek is fundamentoma kövét Budai István Urral egygyütt nap kellett felöl való szegeleten magam tettem le, ugy hogy minden esztendőben Szent Háromsággh napján eörök hálá adásul Istennek szent tiszteletire s nevének ditséretire Károlyból processio menvén oda, szent misek áldozatok és praedikációk légyenek az fellyeb megh irt intentiora, hogy Isten eő Szent Fölséghe továb is nem tsak földünkött de egész országun-

¹¹ A naptárjegyzetei szerint e kápolna alapkövetétele 1703. április 26-án volt. Ez lehet a helyes dátum, mert a naptárjegyzetek minden bizonynyal az eseményekkel egyidőben készültek.

kat is (kinek nagy részét birta vala) ne engedgye a pogányságnak újra birni és igája alá viszsza adni.

Ugyan ezen tavaszon Károly városi jobbágyimat benne lakó nemes-séggel és idegenekkel egygyütt fel hivatván pusztás váramban. proponáltam nékik, miképpen Isten eő Szent Fölséghe ingyen való kegyelméből a törökkel való békességet megh adta és concludáltatta és az által földünkött a pogány igája alól fel szabadította, azért felette szükséghes és méltó hogy az nép is maga élelmének keresésére, szükségeinek pótlására, az közönséghez terheknek könnyebben való viselésére fordítsa elméjét s Istentől áldást nyervén annak bőv termésével vigasztalhasa magát.

Kire nézve bövséges határa lévén városomnak ámbár jó termőföld légyen is, mind azon által szántásnak vetésnek sok féle ellenségi lévén, olykor szárazságh, olykor káros téli üdö, olykor jég esők és egyéb égi háboruk s felette esős üdők is gyakran megh szokták rontani és a szántó vető embereket csalni, azért magam majorságh földemet, a mellyeket borsó földeknek hívnak, el végeztem magamban, hogy telek után fel osztom és szöllő földnek, nyil szerént ki méretem, ugy hogy tiz esztendeig szabadossan minden terh nélkül épithessék s hasznát vehessék s tiz esztendő el telése után is egy dézmánáll egyébbel ne tartozzanak s ki adandó törvény szerént ki ki szabadossan birhasa és usuálhasa, igy a midőn a szántás vetés bé jó, az által leendő gazdálkodásokban ha megh salatnak is a lakosok, a szöllőben megh vigasztalódnak. S mint hogy annak is sok ellensége van, ha olykor abban megh csalatkoznának, a mezőben megint megh vigasztaltatnának.

Mely propositiomra és adhortatiomra is tapasztalván majd az egész városnak kedvetlenségét rája, azért más nap tizenkétt kétt (!) forint birsággal az egész várost kivetvén oda, legh elébb is magamnak, Fekete Ferentz szolgáltnak (az ki ifju koromban praeceptorom volt) és Csiszár Péter Tisztartótnak, per consequens telekre mindeneknek nyil szerént fel mérettem s ki osztattam a földet, eleiben adván, hogy valaki nem építi, toties quoties 12. forintokkal büntettetik és ralyta exequáltattatik, de ottan is a réghi vének nevettséget üztenek belőlle, azt mondván, Nézd az ördög a földi botztzán¹² üll, miként neveti a Károlyiakat, hogy Szöllő földet osztanak, de én azzal kevesset gondoltam, hanem magam s említett szolgálaim azonnal hozzá fogtunk, a többit pedig executioval compelláltattam, ugy hogy a ki hozzá fogott büntetésett restituáltattam, aki pedig nem, addigh büntettem, migh hozzá nem fogott. Ugyan ezen esztendőben az Apáti földön levő curiámat s lakásomat transferáltam Otsvára,¹³ az holott annakelőtte is Ferdinandus primus és Zapolya János hadakozásuk alkalmatosságával vár volt, az holott is esztendő forgása alatt házamnak közzépit kőből fel állitattam, ugy hogy belé is szállottam, az két szárnyát annak utánna az Németek segittségével continuálván végeztem ell.

¹² Botztza, bocca = bodza. (V. ö. SZARVAS G.—SIMONYI ZS.: i. m. I. 259. l.)

¹³ Olesva.

Mint hogy pedig majd minden esztendőben való congressusokon és concursusokon, az elmúlt saeculumban viselt nagy portiózásoknak quártály tartásoknak és excessusoknak el viselhetetlensége előtt, külön külön féle siralmas és hallatlan eseteket repraesentált Méltóságos Hertzeg Palatinusunk Esterházi Pál, arra a többi között, arra a többi között (!) oly választ nyert volt Fölséghez Leopoldus Császártól, hogy tsak addigh segittse az országh, migh megh békéllik a törökkel, azután pihenést enged. Arra való nézve említett Méltóságos Palatinusunk, cöszre kelve ujjobban convocált bennünkett Posonyban az holott is a Convocatus statusokkal volt azonn, hogy a megh ígért kegyelmességét Fölséghez Leopoldus Császárnak megh nyerhesse, és az terhektől el alélt népnek pihenést nyerhesen, de sok instantiáinkkal is semmit sem obtineálhattunk azt állítván a Fölséghez Udvar, hogy a török háboruban sok adósságokban esett az Anglusoknál és Hollandusoknál ő Fölséghez, ha tsak kétt három eszten-deigh is segittse az Országh.

Ezen esztendőben a concludált békesség utánna, Méltóságos Váradí Püspök, Benkovits Ágoston Urral, és Méltóságos Generális Szalai Barkótzí Ferentz Urral egygyütt magannak is Fölséghez Leopold Császár commissiója mellett le kellett mennem Szegedre s utunkban Ketskeméten megh tartózkodván, mint hogy mi az Országh résziről voltunk delegálva, s a Bellicum¹⁴ résziről a Fölséghez Udvarról Generál Stich¹⁵ az Kamaráról Baró Tavanád¹⁶ voltak rendeltetve, még le nem jöttek azért említett Feó Commissariusok engemet fel Bétsben, megh tudni jönek-e, nem é? s mi tévők legyünk, s Postára ülvén a midőn mentem volna Győr Komárom között, tanálkozván szemben véllek, ottan köszöntetem s az uzenetett megh mondottam.

Melyre feleltek, utban vadnak eők is jönnek, hanem tsak mennyünk Szegedre, az mint hogy megh fordulván ejjel nappal jöttem Ketskemétre, azon idő alatt igen embertelenek és maga gondatlanok voltak a ketskeméti Birák, az Méltóságos Püspökhöz, Generálishoz és Magamhoz is, azért én is az egész tanátsott Trombita s török sip szó alatt finom jó ketskeméti borral megh vendégeltem s vigan tartottam s tántzoltattam. Kinek hire tsak el hiszem eötven esztendő mulva is fel léssen. mely jól tártásomat eők is reciprocálni kívánván, más nap még az ágyban fekütünk midőn mind a Méltóságos Püspöknek és Generálisnak ugy magannak is, szarvas borjukkal pujkakkal, ludakkal apró marhával üvegh palatzk égett borokkal kedveskedtek s az után is mind Szegedre mind Aradra tisztességessen kedveskedtek és gazdálkodtak. Kire szükségünk is volt mert egy pénz diurnumun[k] is nem volt, sem császártól, sem országtól.

S ezzel Szegedre le mentünk holott is valamely napokigh mulatván Generális Stich Csongrádra le érkezvén, hozzája mentünk, holott is kétt három sessiót tartván vissza mentünk Szegedre s Tételtől fogva egész

¹⁴ Consilium Bellicum.

¹⁵ Stich valószínűleg tollhiba következtében áll Schlick helyett. (V. ö. ÉBLE GÁBOR: Károlyi Ferenc gróf és kora. I. k. 1893. 627. l.)

¹⁶ Thavonath Lajos.

Szegedigh a Tisza tétetvén határol a török s a keresztény között a Tisza mellett való Rázttság regulálatott, s az fegyveres népek sántzokról sántzokra való el osztása megh határozása concludálatott, s annak szántó fölgye réttye ki hasitatott, s az fegyvertelen pedigh tereh viselet alá vettettetet (!).

Ennek végben menetelivel Szegedről mentünk Csanádra, Nagy Lakra, Pétskére¹⁷ és Aradra, holott is egy egész holnapot töltöttünk. Szegedtől fogva egész Thót Váradgyáigh az Marost vetvén határol a Pogányságh és Kereszténység között.

Itten is egész Szegedtől fogva Aradigh Aradtól fogva Thót Váradgyáigh lévő aprólékos sántzokban a Maros mellett, hasonlóképpen megh határozattak, mind lovas mind gyalogh rázt fegyveresek, hol több, hol kevessebb, azoknak osztattak földek, rétek, a több azokon kívül való rázttság tereh alá vetttetvén. Mely üdö alatt nagy betegségben lévén M[éltóságos] Generális Bárkótzai Ferentz az midőn fel gyógyult volna, Váradra mentünk s onnat ki ki el oszlottunk.

1701-dik esztendőben, ujjabb palatinalis convocatio esvén, arra is fel mentem s a megh irt M[éltóságos] Püspökkel és Generális Barkotzi Ferentz Urral az fellyebb megh irt Commissioról relatiót töttünk, s az midőn már Isten eő Szent Fölséghe a törökkel való békesség conclusiójával megh vigasztalt volna bennünkött, s az egész kereszténységett, kezdet hiröll futamodni a Bavarusnak Frantziával való collisioja és ellenkezésre való igyekezeti, a melyre nézve is a Méltóságos Hertzegh s Palatinusnak, Gábor fia számára egy lovas Regimentet fell állítani igérvén, Forgáts Simonnak is Gombos Imrének is Lovas Regimenteket kellett fell állítani, ugy hasonló képpen Páál Deáknak¹⁸ a Tiszán innét; Gyalogh Regimentekett pedigh Groff Bottyányi Ferentznek, Báró András Pálnak s én recusálván, általam Bagossi Pálnak, egy-egy Gyalogh Regimentekett kellett az Országknak Porták után fell állítani, s Szintén akkor lévén porták rectificatioja is a convocatio, az után vetttetet fel, Mely rectificatio is a Nemes Vármegyének alkalmas decrescentiát nyertem.

Ezen közben a Méltóságos Fejedelem Második Rákótzai Ferentzet, Szirmai Istvánt, Vay Adámot, Vay Lászlót, Szluha Ferentzet s többekett, kikett egygyüt kikett másurt Németh Militia által a Fölséghe Udvar, via facti minden citatio s Commissio nélkül, megh fogatván, külön külön rabságban helyeztetvén az egy Bertsényi Miklós Salválván magát Lengyel Országra, az többit kit kit Szoros rabságban tartatott, kinek semmi oka nem lévén megh kell valni, ugy consternálatot az egész Ország, hogy mégh az igaz is rettegett, tartván hamis vádra való törvénytelen megh fogattatástól és raboskodástól, mely valamennyire megh szüვნén történt,

Hogy a mely Kis Albertről Anno 1698 emlékeztem Szathmárt a midőn megh torturázták volna, hosszas raboskodása után Váradra vitet tetet, ottan is feles ideigh raboskottatván, ugyan Generális Kronszfeld

¹⁷ Magyarpécska.

¹⁸ Deák Pál, amint a kézirattal egykorú bejegyzés is utal rá.

rabságából ki szabadítván, Diószegen béressei közzé állítván maga Szolgálatyára applicalta, ki is valamely hólnapigh ottan lévén s bornak adván magát, el szökött s ujjobban az Erdőkre recipiálta maghát inent Beregh Vármegyében Születet helyébenn.

Más felől pedig egy Tarpai Szegény Legény Esze Tamás nevü, maga élelmét sóval való kereskedésre adván jött ment Debretzenben s az Tisza Ujlaki soó tisztek beléje kötölözvén (!) lopott soval való kereskedést praetendálván annyira persequálták, hogy házánál sem maradhatot, magamhoz is mint Feó Ispányhoz recurrált mások által s protectiomat kívánta, az mint hogy legh kissebb lopott sem tanálván a megh irt tisztek nálla, magam is irtam mellette, De azzal a tisztek nem gondolván az Isály (!) terek által említett Esze Tamásnak minden marháját contra-bandálták, Tisza Ujlakra elhajtatták.

Kire nézve maga Személyét is féltvén a raboskodástól nevezett Esze Thamás említett Kis Albert Társaságában adta magáth, lassan lassan magokhoz hasonlókat, egymás gonosztévőkett csattolván magokhoz erdőkről erdőkre lappangtanak Nemes Beregh Vármegyében s a többi között egyszer Esze Thamás Tisza Ujlaki mezőre menvén maga marháját a Soó Tisztek marhái közzül kiszaggattya, s mind el hajtya ki mia mind a Nemes Szepesi Kamarától, mind a Fölséghes Udvartól külön külön parantsolatok jötteken megh fogattatásáról, de erős lévén a Zöld vár, kézre nem keritethetenenk.

Hanem 1702-dik esztendő következésével a téli alkalmatosságh ki szoritván az erdőből eöket, külömben megh maradásokat nem obtinealhatták, hanem az midőn a Fölséghes Római Császár a Frantzia Király ellen Olasz Országi Armadáját feles lovas és Magyar Hadakkal akarván Szaporitani; Nemzetes Vitézlő Páál Deak Colonellust lovas ezerével és ugyan Nemzetes Vitézlő Bagossi Páál Colonellust gyalogh ezerével a Tiszán innét való földről fell állította, annak continuationojával Bagossi Páál ezerében adták magokat, holott is az terh alatt el nyomattatot Szegénységk között szüntelen munkálkodván, a telet ki vonták békével, s a midőn megh nevezett Colonellus maga ezerével circa ³tiam Marty Anni 1703. megh indult volna, a megh irt bujdosok hozzájuk tartozandokkal magokat egy erdőre el vonták és a Regimentől el maradtanak.

És így kívül a Praesidiumokon a Felséghes Császárnak az Montecuculi ezerén kívül (ki Debretzenben nagyobb részént recruták (!) áll vala) nem leven se Tiszán innét se pedig több több (!) hada, gondolkoztanak az el nyomattatot Vár megyékbéli Szegények magok között miként s hogy lehetne szabadulásoknak módgyát tanálni s mivel a Németh világban az uri és nemesi rendek között is igen el áradott vala az Interessatió, nem volt tanáts azoknak is hirre adni, hanem magok között az erdőknön consulalodván tanálták aztat fel, hogy volna mégk Magyar Országnak három columnája bujdosóban, tudniillik Méltóságos Fejedelem Rakotzi Ferentz, Thököly Imre, és Méltóságos Groff Bertsényi Miklós uraknak felkeresésére szükséghes volna megindulni, azonnal mense Aprili anni ejusdem expediáltak magok közzül kettöt Benei Pap Mihályt és Bige Györgyöt mellyek is Lengyel Országban a megh irt Méltóságos Fejede-

lemre és Groff Bertsényire Brezova nevü kastélyban reá akadván, az egész föld népe nevével köszöntik és kéri hogy tamadgyanak fel mellette, mivel készek egy labigh megh halni s mellette fel kelni. noha az declaralt Méltóságos urak ki szabadulások után, ambar incognite is, mind az által szível lélekkel munkálkodtak miként hozhassak napfényre magok artattlantságát és keresztény királyok s monarchakkal való kötések által hogy hogy szolgálhassanak ezenn ell nyomattatott Magyar Nemzettnek s mikint szabadithassak az kegyetlen uralkodast kívánó 'némethül, Mind azáltal ily alacsony rendenn lévőknék követségín nem ítelték helyesnek hogy fundállyanak, hanem jó biztatással vissza bocsajtották, kik is az midőn vissza tervén reportáltak volna az megh irtt Méltóságos Uraknak hol léteket és bizonyos biztatásokat annyival inkább, gerjedett a szegénységben az fel szabadulásra való igyekezett, naprul napra mind jobban szaporodott száma, ugy hogy aprólékos nemesség is csatolván magát hozzájok tovább tovább seregenkint is kezdettenek jární és eskettettíni, Szükségesnek ítelték hogy ujjabb követség expedíaltassék az emlégett Méltóságos Urakhoz az minthogy bocsajtatott ell.

Kik is ujjobban kényszerítették eő Nagyságath és assecurálták, hogy kész a föld csak legyen feje, akkor osztan eő Nagysággha magha Fejedelmi Patenseit bocsajtván azon követek általl nevezett Esze Tamast és Kiss Albertett ezeres kapitányainak kegyelmessen praeficiálta, velek edgyütt egy Szolgáját is Berzeviczi nevütt bizonyos levelekkel az Gyült nép közzé biztatásokkal expedíálta, ki is az midőn ki jött volna, az levelek egyhez is máshoz is békességessen kezhez jutottanak, melyel annyival inkább gerjedett az igatul el keseredett népnek szíve és sok nagyobb rendeknek hanyatlott elméje, ugy hogy alattomban a köz népet magok is igyekeztek elő segéteni és mozdítani.

Azombann az Fölségghes Udvar eleiben tamadván az hir, noha mind Kassai Generális Nigrelli, mind Montecuculli előtt bőven repraesentáltatott ezen dologh mind azáltal csak tolvajoknak reputálván eőket semmi orvoslásában nem munkálottanak, hanem szüntelen a Vármegyéknek parancsoltanak hogy Generalis Insurectiokkal e gremió sui törüljék ki azon tolvajokat, kiben nem kevés fáradosztanak a nemes vármegyék, de ha edgyik keménykedett ellenek másikban mentenek általl akkor, es az hegyek s erdők kő varnál is erősebbek valának. ugy hogy az vármegyéknek persecutioja nem használván naponkint latattanak és az Méltóságos Fejedelem patenseivel széltiben járnának.

Hova tovább nagyobb gyarapodásokat látván az Németh Nemzett kívánta hogy magam is personaliter vármegyémnel insurgálnék és perseqválnám, melyet nem kicsiny gyalázatnak allittván, hogy egy Feő Ispány tolvajokra insurgálna, hogy nem követtem mind magamnak s nemes vármegyémnek rebellis nevem költ.

Kit én semmiképpen nem akarván rajtam szenvednem postán mentem Kassára Generalis Nigrellihez ki előtt exponálnván instantiámát satisfactor is kívánván maga is nem kevés repraehensioval és keménységgel volt hozzám és az egész földhöz; kire nézve hütömet le tévenn obligáltam magamot, hogy megh mutatom rebellis nem vagyok, valahól találom

ha mind Lengyel Országban is rajtok megyek, azzal ell jöttem s a zsidót mely mia suspectus voltam ottan fogságban hattam. Utamban Tiszántul való földet ex curiositate percurrálván hát onnan is mind hajlandóságát találok az népnek.

Az alatt már még Aldozóra Mense Majo az megh irrt Kapitányoknak az Méltóságos Fejedelem magha Kegyelmes zaszlót küldötte ki Lengyel Országbul, melyek szép arany betükkell voltak példázva F. R. de F. V. S. R. I. P.¹⁹ pro Deo et Libertate Anno 1703. kiket is Bereghszazban Variban és Tarpán emelvén fel, világossan jartanak falurul falura, mind lovas és gyalogh hadak, ki előtt a nemes vármegyék is el vonták magokat és az Németh executorok is igenn igen a praesidiumokban retraháltak magokat. Az megh nevezett kapitányok által pedig minden nemes vármegyéknek ujjabb patensey transmittattanak az Méltóságos Fejedelemtül, kiben mind pogány keresztény segítségekkel adhortáltattanak az cö Nagyságha s Nemes Haza hívségére s az iga alol való fel szabadításnak okáért animáltattanak is az fegyver fogásra.

De az fenn lévő gyült hadak tisztektül sem dependálván igen abutáltak az dologgal cö Nagyságha Kegyelmes patense ellen (melyekben minden tolvajsagh kár és gonosz tétel istenessen megh volt tiltva) becsületes nemes embereknek vármegye tisztjeinek házát praedáltak verték fell magokat kinzottak roncsolták.

Kit semmiképpenn be hunt szemmel nem nézhetvén tovább nagyobb gonoszul tartván és már az kassai generálisnál is hitem lévén kintelenitettem personalis insurectiot hirdetnem kinek alkalmatosságával mellettem lako szegény legényekkel és egy compagnia gyalogh némettel indultam Nemes Beregh Vármegye felé, az hol fészke vala az Gyült hadnak (ki már kuruczna is nevezte magát) azok penigh Maramaros felé Lengyel Országra indultanak volt hogy az Fejedelmet Urnapjára az Országban sok számu segítő pogány és keresztény hadakkal bé hozzák, az midőn Beregh nevü faluban voltak portásim által megh csapván nyelvet kaptam, kinek fassioján megh indulván conntinuáltam utamat utannok, Ugyan Ur napján Dolha nevü helységben vigyázatlanságokban találván fel vertem, holot is felessenn hullván el és esvén rabságra, haram nevezetes gyalogh zaszlóját az Méltóságos Fejedelemnek, és egy lovast azon kívül más közönséges zaszlot el nyervén magokat szélyel vertem s azonn nap visza tértem jobbára semmi kárral.

Azon napra Moricz nevü hadnagyot expediáltak volt 50^d magával elejben az Méltóságos Fejedelemnek Lengyel Országban által az Priszlopon, kik után azonnal postájuk menvén az Méltóságos Fejedelemnek az hirett megh vitték, melyért nagy reprechensioval lévén hozzájuk magha ki jövetelivel nem sietett hanem az ell oszlott hadat öszve gyülni keményen parancsolta.

En azomban a gyözelem után mindjárt patenseket bocsátottam mind a szélyel vert hadak közzé, mind pedig az vármegyékre azoknak Attyok s Attyok fiai közzé kinek kinek gratiat igérvén.

¹⁹ Franciscus Rákóczi de Felső Vadász Sacri Romani Imperii Princeps.

Azzal a zászlokat rabokat nagy solemnitassal agyu s apró puska lövések alatt vivén, bé Szatthmár várossában, az Németh commendans az rabokat kezéhez akarván venni, hogy nem engedtem össze vesztünk. M[éltóságos] Groff Csaký István elegett volt complanatiojában munkás, de megh haragu[d]ván lovamra ültem és az hadakkal kimentem károlyi házamhoz holott Istennek halát adttam: a Szatthmári commendans is recoligálván magát, az benn maradott rabokat examennyek után házamhoz késirtette, de en injuriamat nem szenvedhetvén azokat jo dispositioval hadtam s magam postára ülven Generalis Nigrellihez Kassára indultam az zászlokkal és relatio tétellel edgyütt hogy remonstrálhassam nem vagyok rebellis és továbbis satisfactiomat urgealhassam.

Azomban ide le igen nagyon le csendessedett azon tamadott hadnak az hire s nagy reszint láttattak az gratia után jární, hogy az alatt reviviscálhassanak oszlottanak penig a munkácsi krajnára²⁰ jobban, hogy batorságossabban substistálhassanak és szaporodhassanak az Méltóságos Fejedelem Jozságában.

Az midőn én mind ezekről relatiot tennék s a nyertt zászlokat a megh irtt Generalis előtt repraesentálnam, és satisfactiot kívánnék intimaltatik az commendansnak hogy kövessen megh es a rabok is maradyanak kezem alatt, ezen satisfactioval imponállya hogy mennyek Bécsbe és Udvarnál repraesentállyam ezenn dolgokat, s az zászlokat tulajdon a Császárnak ugy a Patenseket magam adgyam bé.

Ezen intimátiojára kéntelenitettvén s maskint is szegény romlott vármegyének Nemes Ugocsa vármegyével hivségiért valami consolatiot akarván nyerni, magam kölcségemen postan fel indulok Bécsbe edgyütt a zászlokkal, és circa finem Juny fel érek békével ottannis már utomban tapasztaltam sok helyeken hogy nem igen kedves az én gyözedelmem az nép előtt, nagy reszint mind a szabaduláshoz lévén kedve az Nemzetnek. Az midőn szerencsésen bé érkezném Bécsben azonnal mingyarást Cardinalis Kolonicshoz eö Excellentiájához megyek repraesentálom a dolgokat zászlokat, ki is maga szolgáját advánn mellém nagy Consolatioval mingyarást küld Manszfeld Bellicus Praeseshez ,az annyival nagyobb kedvel excipiálván maga hintajánn viszen Udvarhoz holott alig bocsat ell egy más mindjárt kap ragad szokott alnok kedvességekkel excipiálnak.

Másnap megyek Pálffy Miklós Urhoz (tit) ki egész informatiot kíván mindenekrül melyek már papirosson lévén nállam ab anno 1696. hogy egy uttal a Tokaj suspiciobul is ki menthessem magamat, eö Nagyságának remonstrálom, mely is közel két arkusra volt, egészlen kívánnya maga kezéhez és biztat az audentiával.

En az informatiot kezéhez adván kikkell comunicálta kikkell nem nem tudom, másnap nékem meg parancsollya hogy forditassam Deákra és irassam le egynehányszor s az audentián kel a Fölséghes Császárnak és Királynak bé adni, de az ministereknek is mind külön külön bé adgyam. Abbann is köteleségemnek eleget akarván tenni, végben vittem, tovább egy hétnél abban és az harc delinatiojában.

²⁰ Krajna = irtásterület.

Az idő alatt Manszfeld Bellicus Praesces helyiben Eugenius Herczegh succedálván megint annál is azon képpen kellett mindeneket remonstrálnom és repraesentálnom, ugy nagy nehezen talán tized napra lett audentiam, melyen az zaszlokat a F[elséges] Császárnak magam adván kezében az harcznak deliniatioját magam declaráltam, és az informatiot az egész dolgokról alazatosson bé nyujtottam és szoval is detegáltam. Sok szép szoval resolválván sokott gratiáját ígérte és eleimnek hivségét kegyelmessen recognoscálta. Annak utánna a több Ministereknek is az informatiokat in scriptis mind bé adván csak contemnáltak, sött a zászlókott is az Eöregg Rakoczj Ferencz fejedelemeének alitották, ugy a patensen lévő pecséteket is, volt olyan opinio is hogy az hohér által égettessenek megh a piaczon in publico a zászlók.

De annak utánna maga is ki jöven a Méltóságos Fejedelem a munkácsi krajnyára az minémü cédulát az beregzsászi Paternek Tisztelendő Sárhegyi Mátyásnak irtt volt kezemhez jöven remonstráltam udvarnál, akkor ismerték magam irásának lenni és kezdtetek hinni.

De mindazáltal Monticuculi maga hadával Munkács felé megh indulván hogy ottan az Méltóságos Fejedelmet véletlenül fel verte, az hadát szélllyel hajtotta, minden cancellariáját (az minémü volt) el nyerte, ujjobban semmiben hajtották és csak contemnálták, ugy hogy az én nagy kedvességem is füstbe ment. Nékem mind az által ujjab ujjab informatioim jöven láttam az veszedelmet tovább is szüntelen urgeáltam s adtam az informatiokat, végre az Császárnál Mense Augusto ujjab audentiat nyertem, melyen egészen declaráltam hogy consolállya a földet mely (!) az egész vármegyék hajdu városok etc. fel foghnak kelni ki is igéri szokott kegyelmességit.

Azomban semmi sem volt benne, noha Monticuculli aszt irta volt hogy széjel verte a kuruczot sohol már nincsen semmi az udvar is aszt ugy hiven, semmi dispositioikat nem téven, az M[éltóságos] Fejedelem circa finem July által indul Naminynál²¹ az Tiszán elegg Csetfalva fele megh fordulván és ellenkezővén a Szatthmáriakkal egyenesen Kis Várdának.

Aszt abban hagyván az Hajdu Városokra kiknek insurectiojokat kívánnya de azok Kallo Várara halasztván egyszersmind egyenesen néki megyen és Isten kezében adván azonnal mind Hajdu Városok Debreczen és többek is kiket eö Nagysága levelei ell jártanak volt, fel kell és táborban gyülekeznek, kivel fordul egyenesen s aszt is kezéhez veszi szerencsésen.

Ottan noha fegyvertelen az nagy adozás mia, mind az által felette szaporodik az hada, ugy hogy 10,000-re csak hamar reá tellik bocsáttnak szorgalmatossággal emberek patensekkel által a Tiszán, minden felé tamad az nép minden felé az Pusztaságon Kunságon Onod táján Satorujhely (!) táján kevés üdö alatt el borittya majd az egész tizenhárom vármegyét. Maga a Méltóságos Fejedelem indul Dioszeg felé Táborostul kit már Bone András kapitány megh vett volt Méltóságos Generalis Ber-

²¹ Vásárosnamény.

csinyi Uramat expediállya az Ráczkokra, Olasziba, kit is szerencsésen ostrommal megh véven porrá téssen az Ráczoknak nagy veszedelmével, holott réghi Kis Baláz is elvész s el esett.

Az alatt Szathmárrul Károlyban praesidiumban Németh vitettvén indul az Méltóságos Fejedelem Szatthmár felé szál szántohoz s onnat Károlyhoz s masnap fel adván az németh a commendanson és ötön kívül kurucza léssen s azonnal szallanak Szatthmár alá honnat is Somlyó felé azonnal bocsatnak s meg veszik. Munkácsot Ungvárt bloqvadályák, Husztban penigh már az előtt az német commendánsát megh ölvén, maga bé bocsátotta, mind ezek²² corespondentiak által előttem nyilván léven annyival inkább urgeáltam válaszomat de semmit in generáli az vármegyéknek nem nyerhettem, végre kívántam el jönni bucsuzni.

De semmi lött képpen ell nem bocsáttattam hanem particularis igirettekkel es gratiával mind kínáltak s adtanak is, de én nem acceptáltam, hanem ultronei is csak az vármegyék restantiáinak defalcatiojáért és két esztendeigh valo immunitatiojáért instáltam, kiben a miben már láttam hogy haszontalan minden munkám, hir nélkül is el akartam jönni, hanem Pálffy Miklós Uram nyervén audientiát mind azokat a Császárnak ugy a Fölséghe Királynak recenseáltam és megh mondtam, hogy oda is elfog hatni az erejek, ha eö Fölséghe nem consolállya eöket, nékem pedig már semmim sincsen az mivel hívségemet conserválhassam hanem disponállyon róllam azzal el bucsuztam mindenektül szokott gratiájokat ajánlották semmit sem adtak.

Sött udvarlásáruul jöven az kapun megh sanczoltattanak s egy aranyat adván akkor esküdtem megh hogy az Bécsi Mezőn veszem megh rajta, azzal a több ministerektül is ell bucsuzván indultam megh Gombos Imre Generálissal Kassa felé hová is jobbára kuruczok között circa initium septembris szerencsésen érkezem holott már Montecuculli Rege-mentye is oda szorult.

Oda érkezésemmek másod napján megyek Nigrelli Generalishoz szállást és Quártélyt kérek tüle, kire felele hogy már az németeknek mind ki osztotta, kire felelem hogy ha nékem nem lesz oda megyek ahol lesz.

Az alatt Gombos Imre házánál léven s onnat Tekintetes Nagyságos Klobusiczký Ferencz uramhoz szállván Nigrelli megh holt mind voltam azonn hogy feleségemről gyermekimről valami bizonyost halhassak. Kinek megh tudására bocsájtottam egy bizonyos emberemet nemzetes vitézlő Orosz Páll uramhoz bizonyos czedulámmal ki már Tokajt bloqvadálta, eö kegyelme feleségemnek hirt tett, ki is bizonyos embere által tudositván, minthogy az eleimnek hívségéért semmi jutalmat nem láttam sot (!) bestelen szenvedését tapasztaltam, igyeksztem minden modon Hazámnak szolgálattára kinek legh alább Istentül²³ varhattam jutalmát; Melyben az midőn munkálottam volna egy Aszszony ember visza jüven (ki

²² KATONA: *Historia Critica*, XXXVI. k. (Buda, 1805.) 360—361. lapon a most következő részt FRANCISCUS WAGNER: *Historia Leopoldi Magni Caesaris Augusti. II. (Augustae Vindelicorum, 1731.) c. könyvének* 742. lapjára utalva, latitul idézi. A jelzett helyen azonban az idézett rész nem található.

²³ Az ezután részt közölte már WALTHER is. (Századok, 1872. 713—716.)

által ugyan magam küldöttem volt leveleket) az dolgokat egészen az németeknek megh vallotta és előttök szemembe mondotta, hogy az Gratiám megh vagyson s a szolgálaim katonáim oda ki vannak mi abbann is az Isten megh vakitván eöket noha Tortura alatt is azon vallásának inhereált, mind az által tellyes hitelt nem adván az Isten 12^a octobris közülök szerencsésen ki hozott negyed magammal.

Azon éjjel háltam Kollat nevü faluban másnap mentem Tokaj alá, hová már Szatthmár alól Bercsényi uram ell érkezett volt.²⁴

Ezen indulásnak hire elhatván egész Török Országra is, Isten az ottan rekett igaz magyarokat is Csudálatosson ki szabadította és naponkint ki Erdélyre ki Magyar Országra a pusztaságon csoportonkint szivárog az Méltóságos Fejedelem hivségére.

Die 13^a octobris Méltóságos Generális Bercsényi Miklos urammal lévén voltak beszilgetésink s mivel Kegyelmes Urunk Szatthmárt éppen akkor kívánta ostrommal megpróbálni, kellettett majd egy hétig eö Nagysága után Tokajnál várakoznom, oda valo jövetelre lévén szándéka eö Nagyságának.

Már ez előtt Ocskay László ezeres kapitány az végek felé lévén expeditus szép gyözedelmeket tett s egész az Vágig Levával edgyütt az végeket occupálta naponkint szaporitván hadát.

Hasonlóképpen Deák Ferencz ezeres kapitány többekkel edgyütt Szolnok, Kecskeméth felé való expeditiojában Szolnokot vérrel megh vette s az pusztaságon Kunságon Jászságon hadát szaporította, kinek is ellemen az Bácskasági Rácz eliben gyülekezett a Szegedi Hadakkal edgyüt.

Az szatthmári ostromot Kegyelmes Urunk az városnak megh vételevel szerencsésen végben vivé Szatthmárt bloqvadában adta Tekintetes Nagyságos Sennyei István Commandója alatt s maga Tokaj felé indult. Az alatt a Ráczságh a Maross felöl fel gyülvén Várad felé indult kinek elejben Ujvárosi Szücz (!) János kapitány menvén, noha nem kevés kárral de az Ráczságh megh nyomattatott és verettetett sok zászlóknak el nyérésivel, az mi részünkről Bozoki Páll és Majos István kapitányok vitézi modon multanak ki hazájokért.

Majd egy üdö tájban Deák Ferencz kapitány is Halásznál meg harcolván mindkét részrül alkalmasint hullottanak, de ugyan a kuruczok nyomottattak megh.

Várad alá való bloqvadásra constituálttának Jármay Ferencz és Torday kapitányok. Kegyelmes Urunk szerencsésen érkezvén Tokajhoz édes Nemzetemhez holtig valo hitemet töttem le, Tekintetes és Nagyságos Andrásy György sogorommal, mely idő tájban Tekintetes Nemzetes Buday István Uram lévén Kassa alá portára alkalmas számú némett vágott egy kapitánnyal edgyütt Rabokat is hozott.

Magamat az Méltóságos Fejedelem bocsátott Károlyban házamhoz úgy hogy onnat egyenesen indullyak Szolnok Kecskeméth felé való hadakhoz az Ráczok ellen, kinek is eleget akarván tennem két napi

²⁴ Itt ér véget a KATONA által idézett rész.

háza minál való mulatásom után Szatthmárra szorultaknak adhortáló levelet bocsájtván, mentem volna fel vött utamra azomban Kegyelmes Urunk contra orderire nézve, Tokajhoz kellett vissza mennem, holott is Gentsi Sigmond kapitányt eö Nagysága kezem alá adván circa finem octobris Szolnok felé indultam holott némely részit az meg irt hadaknak találván másnap Kecskeméthez mentem.

Nem kevés confusioban lévén az ottan lévő had azokat jó rendben venni munkálkodtam, és szegedi próbához készülgetvén alkalmatosságot kerestem.

Az alatt Méltóságos Groff Bercsényi Miklos Eger alá ment és az várost az megh holdulásra disponálta kinek vitéző rendgyének nagy inclinatioja is volt.

Kegyelmes Urunk pedig maradt Tokajnál. Tokajnál Kassát is bloqvada formában való kemény portázással constringálta, lévén a felső Tot vármegyékre is szüntelen expeditiok az had naponkint annyira szaporodott és terjedett hogy minden várat várost maga vármegyéje és környéke bloqvadában vévén környül fogott.

Azomban Schlikk Generális in initio novembris Groff Forgács Simonnal Ocskay Lászlót Levából ki nyomván Levát obtineáltak micinknek nem kevés kárával, honnat is nagy kegyetlenségek után Bánya Városok felé nyomult circitelt 3500^d magával.

Melyen nem kevésé consternálotanak volt az Méltóságos urak de leg kiváltképpen azon hogy az Ocskaival való had jobbára széllyel oszlott.

Azonnal érkezett orderem hogy éjjel nappal mennek Léva felé. Minthogy Méltóságos Generális Bercsényi Miklos Uram eö Nagysága is közelitvén az Eger várossával volt dolgokat szerezésen végezte Hadát azzal alkalmasint szaporította, az város népét kiszállitván edgyütt a Méltóságos Püspökkel Telekessy Istvánnal a várbán lévő praesidiumot jó bloqvadában vette s maga Losoncz felé fel indult.

Én is a velem lévő corpussal admatúráltam Léva felé utamat s az midőn Szent Mártony nap tájban oda értem volna az megh irtt Generális orderire Losonczhoz kellett vissza mennem hova is die 13^a novembris érkesztem.

Schlik Zólyombul ki jött volt arra az végre hogy Bercsényi Uramra mennyenn, de hogy megh értette érkezésemet másnap reggell vissza dobolt Zojomban.

Egy más közt más nap conferálván mi is által indultunk s táborban szállottunk igen szép haddal ki minden nap szaporodott.

Die 15^a Leopold napján érkezvén Zojomhoz Schlik Generális Tavnat Camerae Praesssel²⁵ Beszterczére menvén Forgács Generalisé volt a commando, ki is az némettyeit az kapu eleiben ki hozván alkalmas ellenkezések után rajta mentünk, Isten az németett megh rémitvén az Város

²⁵ Báró Thavonath Lajos 1703-ban még nem volt elnöke a kamarának, 1715-ben lesz az, s tanácsosként is csak 1709-ben tűnik fel. (EMBER GYŐZŐ szíves közlése.)

kapujának²⁶ szalatt, kinek az hátán vitézi módon az kapunn is be ment a Magyar s benn is vágta, hanem gyalogh dragonyosok vetvén ell rólla recedálni kellett ha az gyalogságot az lovas meg nem előzte volna azonnal mind város vár vérrel magyar kézre esett volna, de ki nyomattattván az hostancz²⁷ porra égettetett, az ki magyar labbancz volt nagyobb részint az németh mellől ell ment ki közinkben ki hazájokban.

Ezen Tüzett és Lármát meg halván Schik Generalis Beszterczére azon éjjel indult es onnat Bajnocz Várába.“

PÁSZTOR LAJOS.

²⁶ Ezzel végetér a SZALAY által közölt önéletrajzból hiányzó rész. A továbbiak így már az ő kiadásában is megtalálhatók.

²⁷ Hostancz = előváros. (V. ö. SZARVAS G.—SIMONYI ZS.: i. m. I. k. 1495. l.)